

Εκπαίδευση, Δια Βίου Μάθηση, Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη, Καινοτομία και Οικονομία

Τόμ. 3 (2024)

Πρακτικά του 3ου Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου "Ελλάδα - Ευρώπη 2030: Εκπαίδευση, Έρευνα, Καινοτομία, Νέες Τεχνολογίες, Θεσμοί και Βιώσιμη Ανάπτυξη"

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ & ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

3^ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΕΛΛΑΔΑ - ΕΥΡΩΠΗ 2030:
Εκπαίδευση, Έρευνα, Καινοτομία,
Νέες Τεχνολογίες, Θεσμοί &
Βιώσιμη Ανάπτυξη

7-10 Σεπτεμβρίου 2023
Ηράκλειο Κρήτης

Πρακτικά Συνεδρίου

Επιμέλεια Πρακτικών
Ε. Καραϊσάκου, Α. Κοκκίνου, Α. Μαυρογιάννη & Γ. Ρεντίφης

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ:

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
REGION OF CRETE

ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
MUNICIPALITY OF HERAKLION

Το Πλαίσιο του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού: Μια Μελέτη Περίπτωσης για την Βιωσιμότητα του Βορείου, Νοτίου Αιγαίου & Κρήτης

Γεράσιμος Παυλογεωργάτος, Αικατερίνη Κόκκινου

doi: [10.12681/elrie.7139](https://doi.org/10.12681/elrie.7139)

Copyright © 2024, Γεράσιμος Παυλογεωργάτος, Αικατερίνη Κόκκινου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Το Πλαίσιο του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού: Μια Μελέτη Περίπτωσης για την Βιωσιμότητα του Βορείου, Νοτίου Αιγαίου & Κρήτης¹

Παυλογεωργάτος, Γεράσιμος¹ & Κόκκινου, Αικατερίνη²

gpav@aegean.gr , k.kokkinou@aegean.gr

¹ Πανεπιστήμιο Αιγαίου, ² Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων- Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Περίληψη

Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός αποτελεί ένα στρατηγικό ολοκληρωμένο σχέδιο που στοχεύει στην ενσωμάτωση των χρήσεων της θαλάσσιας ζώνης και των παράκτιων δραστηριοτήτων με απώτερο σκοπό την επίτευξη της βιώσιμης και ισορροπημένης ανάπτυξης. Ο θαλάσσιος χωρικός σχεδιασμός ασχολείται με τον σχεδιασμό, την οργάνωση, τη διαχείριση και τη ‘σύνδεση’ του θαλάσσιου και του παράκτιου χώρου, έτσι ώστε να επιτευχθούν πολλαπλασιαστικές θετικές επιπτώσεις με την αξιοποίηση των πόρων, τη βιώσιμη ισόρροπη ανάπτυξη, τη προστασία του περιβάλλοντος και την κοινωνική συνοχή. Το άρθρο αυτό στοχεύει την καταγραφή, παρουσίαση και ανάλυση του πλαισίου του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού και την συμβολή του στην ισόρροπο αειφόρο βιώσιμη ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα, οι περιφέρειες που αποτελούν αντικείμενο διαχρονικής και δια-συγκριτικής μελέτης είναι η περιοχή του Αιγαίου και ιδιαίτερα το Βόρειο Αιγαίο, το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη.

Λέξεις κλειδιά: Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός, Βιώσιμη Ανάπτυξη, Οικονομική-Κοινωνική Ανάπτυξη, Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο, Κρήτη

Abstract

Maritime spatial planning is a strategic integrated plan that aims to integrate the uses of the marine zone and coastal activities with the ultimate goal of achieving sustainable and balanced development. Maritime spatial planning is concerned with planning, organizing, managing and connecting marine and coastal space, so as to achieve multiplier positive effects through resource utilization, sustainable balanced development, environmental protection and social cohesion. This paper

---

¹Η εργασία αυτή χρηματοδοτήθηκε από την πράξη με τίτλο: “Διασυνοριακή Συνεργασία για Ανάπτυξη Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού” και κωδική ονομασία “ΘΑΛ-ΧΩΠ”, η οποία συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) κατά 80% και από εθνικούς πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου κατά 20%, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας “Ελλάδα-Κύπρος 2007-2013”.

aims to record, present and analyze the framework of marine spatial planning and its contribution to balanced sustainable development. More specifically, the regions that are the subject of a longitudinal and cross-comparative study are the Aegean region and especially North Aegean, South Aegean and Crete.

Keywords: Maritime Spatial Planning, Sustainable Development, Economic-Social Development, North Aegean, South Aegean, Crete

1. Εισαγωγή

Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός αποτελεί ένα ολοκληρωμένο και στρατηγικό πλαίσιο που στοχεύει στην ενσωμάτωση των χρήσεων της θαλάσσιας ζώνης και των παράκτιων δραστηριοτήτων με βασικό στόχο την επίτευξη της βιώσιμης αιφόρου και ισορροπημένη ανάπτυξη. Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός θα πρέπει συνεχώς να ‘εναρμονίζεται’ και να εμπλουτίζεται από τα σύγχρονα δεδομένα, τις μεταβολές στο διεθνές και εξωτερικό περιβάλλον, και τις αλλαγές στο φυσικό και τεχνολογικό περιβάλλον και το σύγχρονο θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο μιας χώρας, (Cicin-Sain, and Knecht, 1998).

Πιο συγκεκριμένα, βασικός στόχος του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού είναι να προωθήσει τη βιώσιμη ανάπτυξη και να καθορίσει την αξιοποίηση του θαλάσσιου χώρου και των παράκτιων περιοχών, με πολλαπλές εναλλακτικές ‘συμπληρωματικές’ χρήσεις αλλά με σεβασμό στο περιβάλλον και στην ισόρροπη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ως βιώσιμη αιφόρος ισόρροπη ανάπτυξη θεωρείται η συνεχής μακροχρόνια ανάπτυξη που στοχεύει στην κοινωνική συνοχή και στην κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη που παράλληλα συνδυάζει και ‘συνθέτει’ κοινωνικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς στόχους (Κορρές, Παυλογεωργάτος και Κόκκινου, 2015).

Στο πλαίσιο του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, είναι επιτακτική η ανάγκη για ολοκληρωμένη διαχείριση και προγραμματισμό, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στην ολοένα υψηλή και συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση στο θαλάσσιο χώρο, όπως για παράδειγμα, με τη χρήση των πλουτοπαραγωγικών πόρων και μέσων, τις εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, τη χρήση και εξόρυξη πρώτων υλών, την αναζήτηση και εκμετάλλευση πετρελαίου και φυσικού αερίου, τις δραστηριότητες των θαλασσίων μεταφορών και αλιείας, τις εγκαταστάσεις υδατοκαλλιέργειας και ιχθυοκαλλιέργειας, τη διατήρηση των

οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας, την αύξηση του τουρισμού, την αξιοποίηση της υποθαλάσσιας πολιτιστικής κληρονομιάς, που περαιτέρω δύναται να συμβάλουν στην ισορροπημένη ανάπτυξη και αειφορία, (Taussik, R. 2007).

Το συγκεκριμένο άρθρο σκοπεύει την καταγραφή, παρουσίαση και ανάλυση του πλαισίου του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού και των παράκτιων περιοχών και τη συμβολή του στην ισόρροπο αειφόρο βιώσιμη ανάπτυξη. Το συγκεκριμένο άρθρο χρησιμοποιούμε ‘μεικτή μεθοδολογία’, δηλαδή βιβλιογραφική επισκόπηση, χρήση δευτερογενών στατιστικών δεδομένων με περιγραφική στατιστική και στατιστική ανάλυση με τη χρήση του SPSS. Το συγκεκριμένο άρθρο επίσης επιχειρεί μια διαχρονική και δια-συγκριτική ανάλυση για τη καταγραφή των επιπτώσεων στις περιοχές της μελέτης περίπτωσης του Αιγαίου και πιο συγκεκριμένα του Βόρειου Αιγαίου, του Νότιου Αιγαίου και της Κρήτης.

2. Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός

Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός αφορά τον συντονισμό των βασικών δραστηριοτήτων του θαλάσσιου χώρου και των παράκτιων περιοχών με απώτερο στόχο την ισόρροπη βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ περιλαμβάνει όλους εκείνους τους βασικούς τομείς, όπως ενδεικτικά, την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων και δραστηριοτήτων, την ενέργεια, τις μεταφορές, την αλιεία, τον τουρισμό, την ανάδειξη του πολιτιστικού περιβάλλοντος και τη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, (Ehler, C. and Douvere, F., 2009).

Διάγραμμα 1: Το Πλαίσιο του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού
(Πηγή: Ιδία Επεξεργασία)

Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός αποτελεί μια διαδικασία διαχείρισης του θαλάσσιου χώρου και περιλαμβάνει βασικά δομικά στοιχεία οργάνωσης και διαχείρισης, όπως ενδεικτικά παρουσιάζονται στο διάγραμμα 1. Οι βασικοί άξονες και πυλώνες της διαχείρισης και οργάνωσης αφορούν τη πληροφόρηση και οριοθέτηση των στόχων, τη συμμετοχή και τη συνεργασία, την εξασφάλιση χρηματοδότησης, και επίσης τη παρακολούθηση-ανατροφοδότηση, και αξιολόγηση που αποτελούν τα βασικά εκείνα στοιχεία της καταγραφής και της οριοθέτησης του θεσμικού πλαισίου του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού για την αποτελεσματική διαχείριση και αξιοποίηση των θαλασσίων και παράκτιων πλουτοπαραγωγικών πόρων και πηγών μιας χώρας.

Ως «θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός» εννοείται η διαδικασία εκείνη με την οποία οι αρχές μιας χώρας προσπαθούν να αναλύσουν, οργανώσουν-σχεδιάσουν, οριοθετήσουν και νομοθετήσουν τις ανθρώπινες δραστηριότητες στις θαλάσσιες και παράκτιες περιοχές της χώρας με στόχο την επίτευξη οικολογικών, οικονομικών και κοινωνικών αναπτυξιακών στόχων. Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός αποτελεί μια διεπιστημονική προσέγγιση και διαδικασία, που έχει ως στόχο έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό προσαρμοσμένο στην διαδικασία και στις ιδιαιτερότητες ανάλυσης και σύνθεσης του θαλάσσιου χώρου και πιο συγκεκριμένα της χωρικής και χρονικής κατανομής των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων στο θαλάσσιο χώρο, ώστε να μπορέσουν να επιτευχθούν οι

επιμέρους οικολογικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί στόχοι και να ενισχυθεί η ισόρροπη τοπική ανάπτυξη με σεβασμό στο περιβάλλον και στην αξιοποίηση των διαθέσιμων πλουτοπαραγωγικών πόρων, (Javier, G.S. 2014).

Οι βασικοί στόχοι του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού σκοπεύουν στην (Smith, H., Maes, F., Stojanovic, T. and Ballinger, R. 2011):

- Προώθηση της ισόρροπης βιώσιμης ανάπτυξης με αύξηση της παραγωγής και αξιοποίησης των πλουτοπαραγωγικών πόρων, αύξηση της απασχόλησης, του εισοδήματος και της ανταγωνιστικότητας.
- Επίτευξη της χωρικής συνοχής, 'σύνδεση' και συνεργασίας μεταξύ του θαλάσσιου και του παράκτιου χώρου με την αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων και επίτευξη της αποτελεσματικότητας.
- Ορθολογική και ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη δραστηριοτήτων στο θαλάσσιο και παράκτιο χώρο με την ισορροπημένη ανάπτυξη σεβασμό στο περιβάλλον και στην κλιματική αλλαγή.
- Αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, όπως ενδεικτικά είναι, ο ενεργειακός τομέας και η εξόρυξη πρώτων υλών, οι θαλάσσιες μεταφορές η ναυτιλία, η προστασία της ενάλιας πολιτιστικής κληρονομιάς, η αλιεία και η υδατοκαλλιέργεια, ο τουρισμός, και η προστασία και αναβάθμιση του φυσικού, ανθρωπογενούς και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Η στρατηγική «Ευρώπη 2020», που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο την 17η Ιουνίου 2010, υιοθετώντας την έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη μέσω της αξιοποίησης των πλουτοπαραγωγικών πόρων και στοχεύοντας στην αύξηση της απασχολησιμότητας, παραγωγικότητας, ανταγωνιστικότητας και κοινωνικής συνοχής με σεβασμό στο περιβάλλον και στην πράσινη ανάπτυξη, αποτέλεσε τον 'προπομπό' για τον σχεδιασμό και ανάπτυξη του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού και του σχεδιασμού των παράκτιων περιοχών.

Στο πλαίσιο του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού υιοθετήθηκε και ο όρος «Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική» (ΟΘΠ) που ουσιαστικά αντιστοιχεί και αποτελεί την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που αποτυπώθηκε στην Σύμβαση της Βαρκελώνης για τη προστασία του

θαλάσσιου περιβάλλοντος στη Μεσόγειο (2008) και αφορά τους θαλάσσιους και παράκτιους τομείς με στόχο να επιτευχθεί μια κοινή και συντονισμένη δράση στο πλαίσιο του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, ώστε να συμβάλει στην σωστή λήψη αποφάσεων, στη συνοχή, στην αποτελεσματικότητα-αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων και περαιτέρω στην επίτευξη της αειφόρου βιώσιμης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και συνοχής των κρατών μελών της ΕΕ, (Κοκκώσης Χάρης & Μπεριάτος Ηλίας, 2016).

Σήμερα, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική (ΟΘΠ) αποτελεί ένα πλαίσιο πολιτικής που αποσκοπεί στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης όλων των θαλάσσιων δραστηριοτήτων και των παράκτιων περιοχών, μέσω της βελτίωσης του συντονισμού των πολιτικών που επηρεάζουν τους ωκεανούς, τις θάλασσες, τα νησιά, τις παράκτιες και τις εξόχως απόκεντρες περιοχές και τους θαλάσσιους τομείς, καθώς και με την ανάπτυξη διατομεακών εργαλείων (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2022).

3. Το Χωροταξικό Πλαίσιο Σχεδιασμού στην Ελλάδα

Το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, είναι ο θεσμικά υπεύθυνος φορέας που μπορεί να σχεδιάζει και να οριοθετεί το χωροταξικό πλαίσιο, όπου θεσμοθετώντας το άρθρο 5 του Ν.2742/99 για τον «Χωροταξικό σχεδιασμό και αειφόρο ανάπτυξη» και προσπαθεί να εναρμονισθεί με το Ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο. Επίσης εκπροσωπεί τη χώρα στους διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς για τη χωροταξία και το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό. Στην Ελλάδα, το θεσμικό πλαίσιο του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού αναπτύχθηκε με σχετική χρονική υστέρηση και χρονική διαφορά, συγκριτικά με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον δυτικό κόσμο.

Ο αρχικός σχεδιασμός στην Ελλάδα για την θεσμοθέτηση του πλαισίου του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού ανάγεται στον βασικό νόμο 2344/1940 που ίσχυσε για περίπου μισό αιώνα που μεριμνούσε και οριοθετούσε τη ζώνη του αιγιαλού και της παραλίας, και αργότερα αντικαταστάθηκε με νέες νομοθετικές ρυθμίσεις, τον ν. 2742/99, τον ν. 2971/2001 και τον ν. 4821/2014 που συμπεριέλαβε τις σύγχρονες ρυθμίσεις και οδηγίες προσπαθώντας να οριοθετήσει και να πετύχει την ισόρροπη ανάπτυξη μεταξύ θαλάσσιου χώρου και παράκτιων περιοχών ώστε να μπορέσουν να

διαχειριστούν τα σύγχρονα ευαίσθητα προβλήματα και τις όποιες προκλήσεις.

Περαιτέρω, η ευρωπαϊκή οδηγία 2014/89/ΕΕ, περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με τον 4546/2018 (ΦΕΚΑ΄ 101/12.06.2018), στοχεύοντας στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης των θαλάσσιων οικονομιών, των θαλάσσιων περιοχών και των θαλάσσιων πόρων. Ο νόμος Ν. 4546/2018 για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ Α΄ 101/12.06.2018, (ο νόμος 4546/2018 «Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2014/89/ΕΕ ‘περί θεσπίσεως πλαισίου για το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό και άλλες διατάξεις’). Ο συγκεκριμένος νόμος περιελάμβανε σημαντικές διατάξεις για την εναρμόνιση του εθνικού δικαίου σε αντιστοιχία με την οδηγία 2014/89/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αναφορικά με την αποτελεσματική εφαρμογή του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού στα ύδατα της ΕΕ και τη δημιουργία ενός κοινού πλαισίου στα κράτη-μέλη της ΕΕ που θα συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξη των θαλάσσιων δραστηριοτήτων και την αειφόρο χρήση των θαλάσσιων πόρων και των παράκτιων περιοχών.

Τέλος, ο νόμος ν. 4447/2016 που ορίζει τη δομή και το περιεχόμενο του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού που περιλαμβάνει τους ακόλουθους βασικούς άξονες:

- Τη χάραξη της εθνικής χωρικής στρατηγικής για το θαλάσσιο και παράκτιο χώρο και την ανάπτυξη συνεργασία με κράτη-μέλη της ΕΕ και τρίτες χώρες με τις οποίες η Ελλάδα μοιράζεται θαλάσσια ύδατα.
- Την οριοθέτηση των θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων που αντιστοιχούν στο περιφερειακό επίπεδο σχεδιασμού και αναφέρονται σε θαλάσσιες και παράκτιες χωρικές ενότητες της χώρας που είναι υπο-περιφερειακού, περιφερειακού ή δια-περιφερειακού επιπέδου.

Η Ελλάδα επίσης συμμετέχει ενεργά στον διάλογο και σε όλες τις επιστημονικές συζητήσεις και πολιτικές σε Μεσογειακό επίπεδο, και στο πλαίσιο του Μεσογειακού σχεδίου δράσης των Ηνωμένων Εθνών που εδρεύει στην Αθήνα που στηρίζεται με τη σύμβαση και τα πρωτόκολλα της Βαρκελώνης, (Μπεριάτος, Η. 2012).

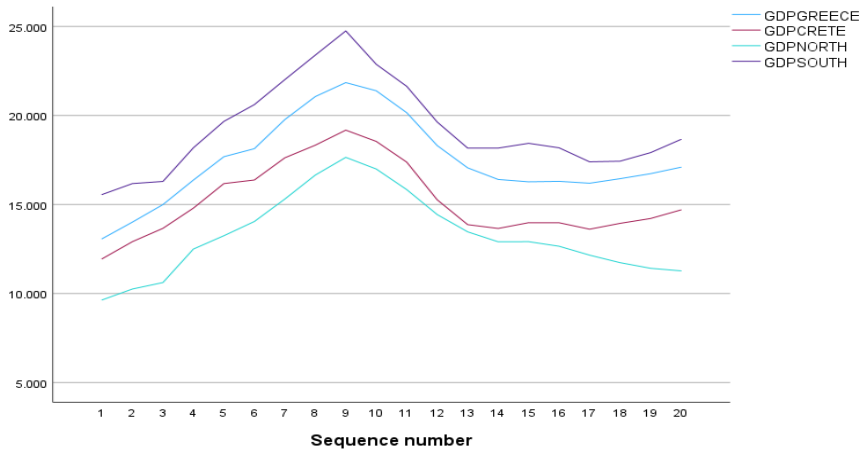

4. Βιώσιμη Ανάπτυξη και Χωροταξικός Σχεδιασμός στην Ελλάδα

Η βιώσιμη ισόρροπη ανάπτυξη περιλαμβάνει τόσο το μακροχρόνιο πλαίσιο της οικονομικής ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη και με σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον όσο και το πλαίσιο της κοινωνικής ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής.

Η διαχρονική εξέλιξη του ΑΕΠ και των επενδύσεων αντίστοιχα παρουσιάζει την αναπτυξιακή πορεία της χώρας και των περιφερειών, όπου όπως παρατηρούμε από τα σχετικά διαγράμματα και δεδομένα είναι ιδιαίτερα εμφανής η αναπτυξιακή πορεία, τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και σε επίπεδο περιφερειών για το Βόρειο-Νότιο Αιγαίο και την Κρήτη, για το χρονικό διάστημα 2000-2008 και αντίστοιχα η φθίνουσα πορεία για το μετέπειτα το χρονικό διάστημα 2008-2016 με σημάδια ανάκαμψης από το 2016-2019. Αναφορικά με τη δια-συγκριτική ανάλυση για τους μακροοικονομικούς αναπτυξιακούς δείκτες μεταξύ των τριών περιφερειών, η Κρήτη έχει σημαντικά μεγαλύτερη ανάπτυξη, όπως αυτή εμφανίζεται από το μεγαλύτερο ποσοστό του ΑΕΠ και των επενδύσεων και ακολουθεί η περιφέρεια του νοτίου Αιγαίου και τελευταία η περιφέρεια των νησιών του βορείου Αιγαίου.

Η επιλογή των βασικών αντιπροσωπευτικών δεικτών κοινωνικής ανάπτυξης αφορά την απασχόληση και το κατά κεφαλή εισόδημα που φανερώνουν το επίπεδο της κοινωνικής ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής. Σχετικά με τη διαχρονική και τη δια-συγκριτική ανάλυση για τους κοινωνικούς αναπτυξιακούς δείκτες μεταξύ των τριών περιφερειών, όπως παρατηρούμε από τα διαγράμματα και τα δεδομένα οι μεγαλύτερες διακυμάνσεις στο επίπεδο απασχόλησης καταγράφονται για την Κρήτη για τη χρονική περίοδο 2007-2017, συγκριτικά με τα νησιά του Βόρειου κι νότιου Αιγαίου όπου έχουν μια ομαλότερη και ομοιογενή πορεία. Αναφορικά με το κατά κεφαλή εισόδημα που αντιστοιχεί στο επίπεδο της κοινωνικής συνοχής και κοινωνικής ανάπτυξης υπάρχει μια εμφανής κάμψη για τη χρονική περίοδο 2007-2014 για το σύνολο των περιφερειών των νησιών του Αιγαίου και της Κρήτης, ενώ επίσης όπως παρατηρούμε στον Πίνακα 1στη περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου αντιστοιχεί μεγαλύτερο επίπεδο κατά κεφαλή εισοδήματος, και ακολουθεί περιφέρεια της Κρήτης και τέλος η περιφέρεια των νησιών του Βορείου Αιγαίου.

Διάγραμμα 2: Εξέλιξη ΑΕΠ – Εθνικό και Περιφερειακό Επίπεδο²
(Πηγή: Ιδία Επεξεργασία από δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ Database).

Το διάγραμμα 2 παρουσιάζει την εξέλιξη του ΑΕΠ, τόσο σε επίπεδο εθνικό, όσο και περιφερειακό, με έμφαση στις υπό μελέτη περιφέρειες Κρήτης, Νοτίου Αιγαίου και Βορείου Αιγαίου.

Αναφορικά με την εξέλιξη του ΑΕΠ, γίνεται φανερή η ραγδαία μείωση του κατά την περίοδο που ακολούθησε τους Ολυμπιακούς αγώνες 2004, όπου η προετοιμασία των αγώνων και η ανάληψη των μεγάλων ολυμπιακών έργων και έργων υποδομής, στήριξε τους υψηλούς εθνικούς, αλλά και περιφερειακούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Στην συνέχεια, με την λήξη των ολυμπιακών αγώνων και την επακόλουθη χρηματοοικονομική κρίση 2008-2018, ο ρυθμός ανάπτυξης στην Ελλάδα σημείωσε σημαντική μείωση.

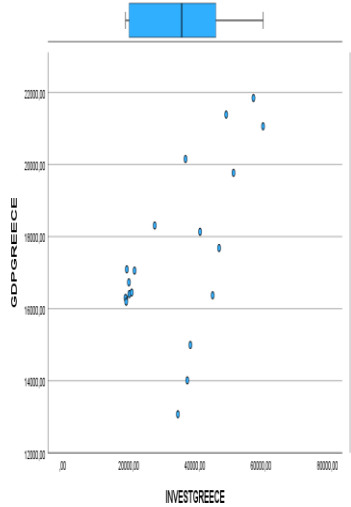
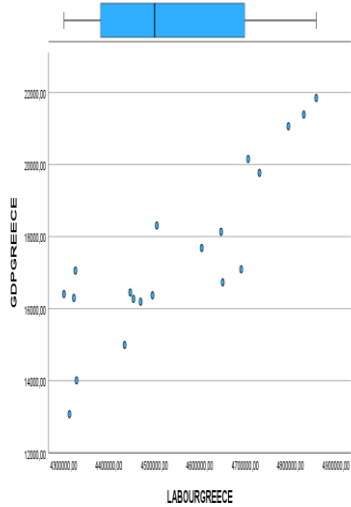
Με το τέλος της κρίσης, και λόγω των δημοσιονομικών και χρηματοπιστωτικών μεταβολών, ο ρυθμός ανάπτυξης, φαίνεται να ανακάμπτει τα τελευταία χρόνια.

² Σημείωση-Επεξήγηση Όρων: GDPGREECE=ΑΕΠ Ελλάδα, GDPCRETE=ΑΕΠ Περιφέρειας Κρήτης, GDPNORTH=ΑΕΠ Περιφέρειας Βόρειου Αιγαίου, GDPSOUTH=ΑΕΠ Περιφέρειας Νότιου Αιγαίου.

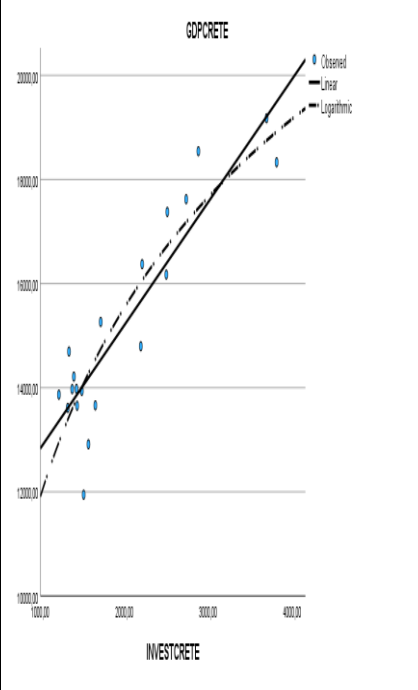
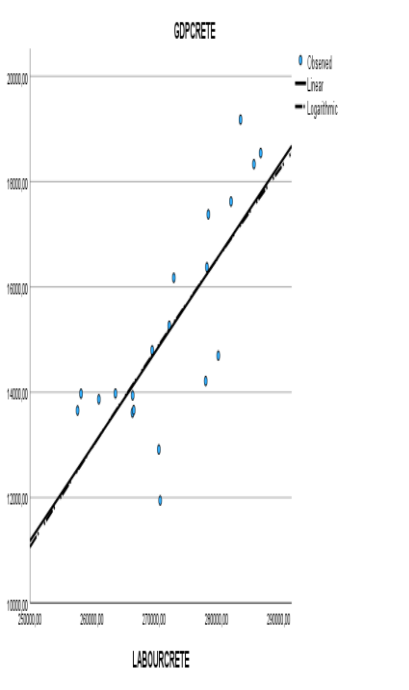
Την Ιδία πορεία ακολουθούν και οι περιφέρειες της Κρήτης και του Νοτίου Αιγαίου, ενώ η περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου εξακολουθεί να παρουσιάζει πτωτική τάση.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του υποδείγματος, φαίνεται ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές σχέσεις μεταξύ του επιπέδου του κατά κεφαλή ΑΕΠ με τους προσδιοριστικούς παράγοντες της απασχόλησης και των επενδύσεων, τόσο για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας, όσο και για την κάθε περιφέρεια, χωριστά.

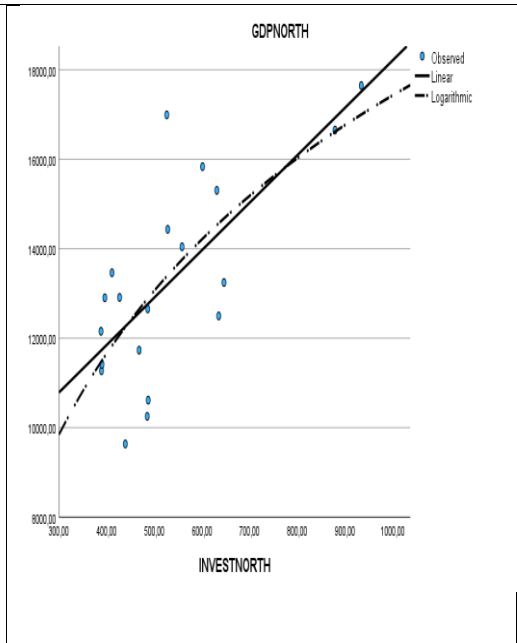
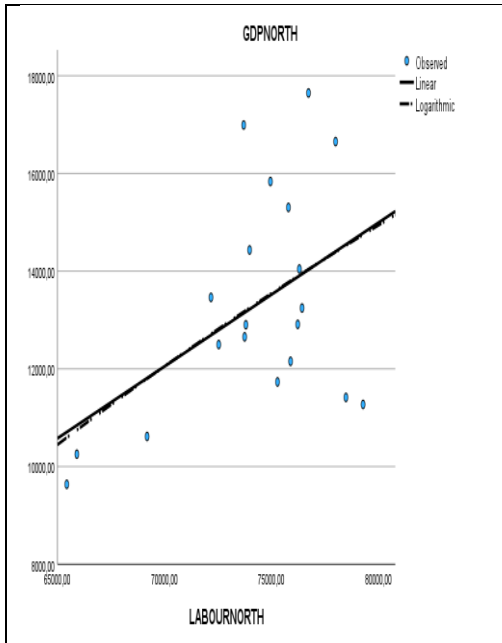
Ελλάδα: Απασχολούμενοι & Επενδύσεις

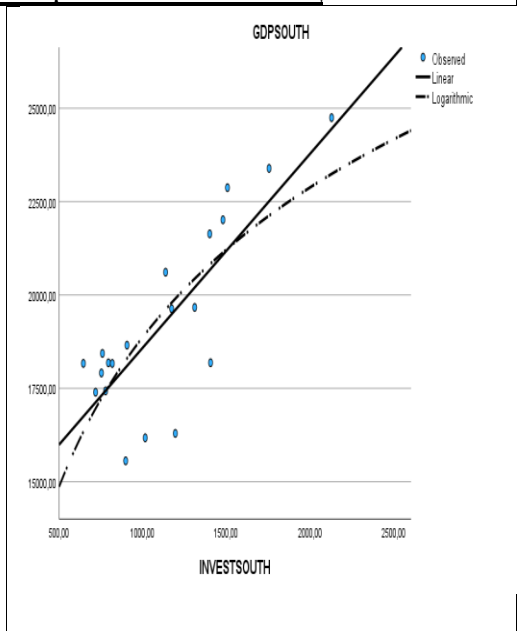
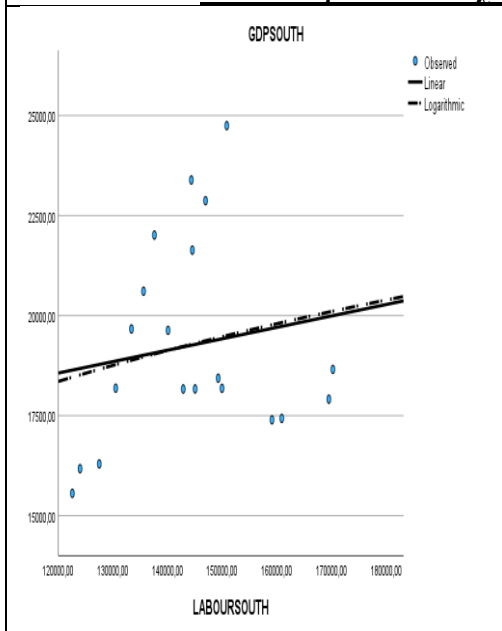
Κρήτη: Απασχολούμενοι & Επενδύσεις

Βόρειο Αιγαίο: Απασχολούμενοι & Επενδύσεις

Νότιο Αιγαίο: Απασχολούμενοι & Επενδύσεις

Διάγραμμα 3: Εξέλιξη ΑΕΠ, Απασχόλησης & Επένδυσης³,

(Πηγή: Ιδία Επεξεργασία από δεδομένα ΕΛΣΤΑΤ Database)

Εντούτοις, η θετική αυτή συσχέτιση των προσδιοριστικών αναπτυξιακών παραγόντων της ανάπτυξης και της επένδυσης, φαίνεται να είναι ισχυρότερες στην περιφέρεια της Κρήτης και του Νοτίου Αιγαίου, και λιγότερο ισχυρή στην περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου, κάνοντας φανερή την σημασία της σχέσης, μεταξύ του επιπέδου ανάπτυξης μιας περιφέρειας, και την προοπτική περαιτέρω ανάπτυξης, με την διαδικασία συσσώρευσης κεφαλαίου, και κατά επέκταση, ανάπτυξης.

Περισσότερο συγκεκριμένα, η περιφέρεια του Νότιου Αιγαίου περιλαμβάνει μια ομάδα περίπου 35 νησιών και ένα πλήθος νησίδων. Η οικονομία της περιφέρειας είναι βασισμένη κυρίως στον τουρισμό. Η άνοδος στον κλάδο του τουρισμού έχει οδηγήσει στη μείωση και στη βαθμιαία εγκατάλειψη των δραστηριοτήτων του πρωτογενή και του δευτερογενή τομέα. Με την επέκταση του τουρισμού, πραγματοποιήθηκε μείωση στο επίπεδο απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα που συνοδεύθηκε από μια μικρή αύξηση στο δευτερογενή τομέα και μια απότομη αύξηση στον τριτογενή τομέα, με το 65% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού να απασχολείται στον τομέα των υπηρεσιών, κυρίως στον κλάδο του τουρισμού. Ο πρωτογενής τομέας της περιφέρειας διαδραματίζει σχετικά δευτερεύοντα ρόλο στην οικονομία, ενώ ο τριτογενής τομέας, ιδιαίτερα ο τουρισμός, επεκτείνεται συνεχώς και το μερίδιό του στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της περιφέρειας ήταν 86% το 2020.

Στην περιφέρεια της Κρήτης, ο πρωτογενής τομέας είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος, με έντονη παρουσία τοπικών αγροτικών ενώσεων, γεωργικών συνεταιρισμών και ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων. Το φυσικό περιβάλλον του νησιού έχει συμβάλει στην ανάπτυξη του κλάδου του τουρισμού, με την Κρήτη να φιλοξενεί το 22% του συνολικού αριθμού των τουριστών στην Ελλάδα. Η αύξηση του πληθυσμού της περιφέρειας

---

³ Σημείωση-Επεξήγηση-Όρων: LABOURGREECE=Απασχολούμενοι-Ανθρώπινο Δυναμικό Ελλάδας, LABOURCRETE= Απασχολούμενοι-Ανθρώπινο Δυναμικό Περιφέρειας Κρήτης, LABOURNORTH= Απασχολούμενοι-Ανθρώπινο Δυναμικό Περιφέρειας Βόρειου Αιγαίου, LABOURSOUTH= Απασχολούμενοι-Ανθρώπινο Δυναμικό Περιφέρειας Νότιου Αιγαίου.INVESTGREECE=Επενδύσεις Ελλάδας, INVESTCRETE= Επενδύσεις Περιφέρειας Κρήτης, INVESTNORTH= Επενδύσεις Περιφέρειας Βόρειου Αιγαίου, INVESTSOUTH= Επενδύσεις Περιφέρειας Νότιου Αιγαίου.

έχει συμβάλει σημαντικά στην αύξηση της προσφοράς εργασίας. Η χαμηλή ανεργία είναι μια από τις κύριες δυνάμεις της Κρητικής οικονομίας. Σε αντίθεση με άλλες περιοχές νησιών στην Ελλάδα, στην Κρήτη υπάρχει ακόμα μια ισορροπία μεταξύ της αύξησης του πρωτογενή και τριτογενή τομέα, ακόμα κι αν το κύριο τμήμα των επενδύσεων κατευθύνεται περισσότερο προς τον τουρισμό. Η περιφέρεια ωφελείται σημαντικά από την ανάπτυξη των θαλάσσιων μεταφορών, την ύπαρξη δύο αερολιμένων και την καθιέρωση ενός επαρκούς δικτύου επικοινωνιών. Η βιομηχανία παίζει έναν δευτερεύοντα ρόλο στην οικονομία του νησιού, με κυριότερη δραστηριότητα τον κλάδο των κατασκευών, λόγω της ανάπτυξης των πόλεων και του τουρισμού. Ο τουρισμός είναι ο δεύτερος περισσότερο δυναμικός κλάδος της οικονομίας, μετά από την γεωργία. Σε κάθε περίπτωση, παρατηρείται υπερ-συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων σε ορισμένους τομείς, όπως για παράδειγμα στον τουρισμό, με συνέπεια η ραγδαία αύξησή του να επιφέρει μελλοντικά ίσως αρνητικές συνέπειες στους υπόλοιπους παραγωγικούς τομείς, προβάλλοντας την ανάγκη για μεγαλύτερο σχεδιασμό και βελτίωση και αύξηση των υποδομών.

Η περιφέρεια του Βόρειου Αιγαίου, χαρακτηρίζονται γενικά από μικρό μέγεθος και μεγάλη απόσταση από το διοικητικό κέντρο της χώρας και αντιμετωπίζει ένα ευρύ φάσμα αναπτυξιακών προβλημάτων. Ένα σοβαρό πρόβλημα για την περιοχή είναι σημείωση του πληθυσμού, καθώς και η σαφής τάση γήρανσης. Το 19% του πληθυσμού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα και το 61% στον τριτογενή τομέα. Η απασχόληση στο δευτερογενή τομέα έχει παραμείνει σταθερή σε ποσοστό περίπου 20%. Ο τριτογενής τομέας παράγει το 70% της προστιθέμενης αξίας, ενώ πρωτογενής και ο δευτερογενής τομέας συμβάλλουν σε ποσοστό 14% και 16% αντίστοιχα. Η χαμηλή παραγωγικότητα του πρωτογενή τομέα οφείλεται κυρίως στις παραδοσιακές μεθόδους καλλιέργειας, την έλλειψη και αξιοποίηση των υδάτινων πόρων και τον τεμαχισμό των αγροτικών εκμεταλλεύσεων.

Σε αυτό το σημείο, αφού να αναφέρουμε ότι οι υπάρχουσες υποδομές, η επενδυτική ελκυστικότητα της κάθε περιφέρειας, το οικονομικό σύστημα που έχει δομηθεί σε κάθε περιφέρεια, με τα ιδιαίτερα περιφερειακά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά, είναι οι παράμετροι εκείνοι, που θα καθορίσουν την αναπτυξιακή δυναμική της κάθε περιφέρειας. Συνεπώς, παρατηρείται μια προβλεπόμενη αναπτυξιακή προοπτική στις περιφέρειες Κρήτης, κατά κύριο λόγο, και Νοτίου Αιγαίου. Και οι δυο περιφέρειες

αναμένεται να αναπτύξουν επιπλέον, με την Κρήτη να αναμένει ρυθμούς ανάπτυξης πάνω από τον μέσο εθνικό όρο.

Η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, αν και δεν φτάνει τον συγκριτικά υψηλό ρυθμό ανάπτυξης της Κρήτης. Εντούτοις αναμένει μια αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης της, έστω και μικρότερη συγκριτικά με τον εθνικό ρυθμό ανάπτυξης. Λόγους για τον περιορισμό αυτό θα μπορούσαν να αποτελέσουν η περιορισμένη ανάπτυξη, με έμφαση στον κλάδο του τουρισμού, χωρίς υψηλή, κατά κύριο λόγο, προστιθέμενη αξία. Στην συνέχεια, ενώ η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, λόγω των ιδιαίτερων αναπτυξιακών της χαρακτηριστικών, αναμένεται να παρουσιάσει αναπτυξιακή ύφεση, λαμβάνοντας υπόψη τον παραμεθόριο χαρακτήρα της, την απουσία ισχυρής τουριστικής και επενδυτικής δραστηριότητας, την απουσία ανάπτυξης κλάδων υψηλής προστιθέμενης αξίας και την έλλειψη εξειδικευμένου ανθρώπινου κεφαλαίου.

Η βιβλιογραφία αμφιταλαντεύεται και εγείρει ερωτήματα σε ότι αφορά τόσο στην αποτελεσματικότητα της αναπτυξιακής περιφερειακής πολιτικής αναφορικά με την σύγκλιση και την οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η εμπειρική έρευνα στα παραπάνω πεδία δείχνει ότι ενώ οι διαφορές στο Α.Ε.Π. ανάμεσα στα κράτη τείνουν να μειώνονται, τέτοια σύγκλιση δε συμβαίνει σε ότι αφορά το εσωτερικό των κρατών. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι περιφερειακές ανισότητες στο εσωτερικό των κρατών παραμένουν οι ίδιες ή ακόμα και αυξάνονται, ενώ οι πλουσιότερες περιφέρειες που μπορούν αποτελεσματικότερα να αξιοποιήσουν τις χρηματοδοτικές ευκαιρίες και τα αναπτυξιακά κίνητρα, έχουν καλύτερες επιδόσεις.

Στο σημείο αυτό, πρωταρχικής σημασίας είναι η ανάπτυξη μακροοικονομικών πολιτικών που συμβάλλουν στην δημιουργία σταθερού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, διευκολύνουν την πρόσβαση σε επενδύσεις και ενισχύουν την επιχειρηματικότητα. Παράλληλα, οι μακρο – οικονομικές και αναπτυξιακές πολιτικές θα πρέπει να επικεντρωθούν στην καθιέρωση ικανών κινήτρων για ανάπτυξη καινοτομιών και τη διασφάλιση της δημιουργίας νέας γνώσης, με ανάληψη ευθύνης από το κράτος να χρηματοδοτήσει την βασική έρευνα, βελτιώνοντας, παράλληλα, και την αποτελεσματικότητα στις κρατικές δαπάνες για καινοτομία μέσα από την εισαγωγή ανταγωνιστικών διαδικασιών στην επιλογή των φορέων που χρηματοδοτούνται από το κράτος, καθώς και στην αντιμετώπιση των οργανωτικών και διοικητικών ανεπαρειών που φαίνεται να επηρεάζουν την εμπλοκή των επιχειρήσεων στην επενδυτική δραστηριότητα.

Στην κατεύθυνση αυτή μπορούν να κινηθούν πολιτικές σχετιζόμενες με τον προσδιορισμό των καινοτομικών συστημάτων, των αδυναμιών και των δυνατοτήτων τους, η δημιουργία κέντρων πληροφόρησης και τεχνολογικών κέντρων, η ευρεία και ευέλικτη χρηματοδότηση προγραμμάτων καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας.

Στο επίπεδο της κρατικής πολιτικής εμπίπτει, επίσης, και η πολιτική αναφορικά με την ενίσχυση της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους φορείς του υπάρχοντος συστήματος επένδυσης, όσο και η καλλιέργεια και αξιοποίηση των δικτύωσης ανάμεσα στις επιχειρήσεις.

Στο σημείο αυτό πρέπει να δοθεί έμφαση σε δράσεις όπως η δημιουργία επαφών μέσα από βιομηχανικούς κύκλους ή κλαδικές ομάδες και η διευκόλυνση της προσέγγισης μεταξύ των επιχειρήσεων, ενθαρρύνοντας τη δημιουργία διαμεσολαβητών, ή αξιοποιώντας τις υπάρχουσες δομές που θα μπορούσαν να αναλάβουν το ρόλο της επικοινωνίας και της διαμεσολάβησης.

Ως συγκεκριμένες δράσεις θα μπορούσαν να αναφερθούν η οργάνωση διαλόγου σε θέματα στρατηγικής σημασίας, η παροχή στρατηγικών πληροφοριών μέσα από μελέτες τεχνολογικών προοπτικών και η αποτελεσματικότητα στην ενημέρωση των επιχειρήσεων για τα πλεονεκτήματα που σχετίζονται με την ύπαρξη αποτελεσματικών μηχανισμών υποστήριξης των επιχειρήσεων, μέσα από την δημιουργία κέντρων πληροφόρησης και τεχνολογικών κέντρων.

Για την ανάπτυξη της καινοτομίας και της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας, χρειάζεται μια στρατηγική τόσο για την ανασυγκρότηση συνολικά του εθνικού όσο και των περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας, τον εμπλουτισμό με νέους θεσμούς ενίσχυσης της συνέργειας μεταξύ της έρευνας και της βιομηχανίας, των ινστιτούτων, των πανεπιστημίων και των επιχειρήσεων.

Η περιφερειακή διάσταση μιας τέτοιας στρατηγικής που να λαμβάνει υπόψη τις διαπιστώσεις αυτές, όσον αφορά το τι χρειάζεται να γίνει, όπως για παράδειγμα είναι η δημιουργία μεγάλων περιφερειακών πόλων καινοτομίας και ανάπτυξης, την ανάπτυξη συμπλεγμάτων νέας οικονομίας-οικονομίας της γνώσης στο τομείς όπως για παράδειγμα, ο τουρισμός, μεταφορές, υπηρεσίες, υπηρεσίες υγείας και ενέργεια ανάλογα με το διακριτό περιφερειακό χαρακτήρα, την περιφερειακή εξειδίκευση και το συγκριτικό πλεονέκτημα της κάθε περιφέρειας. Επίσης αφορούν και τους «παραδοσιακούς κλάδους» τους οποίους, όπως διαπιστώνεται στην

ελληνική περίπτωση όπου τέτοιοι κλάδοι συνιστούν ιστορικό συγκριτικό πλεονέκτημα, μπορούν να ενισχύουν, όπως συνδυασμοί (clusters) τοπικών επιχειρήσεων και υπηρεσιών έντασης γνώσης, όπως για παράδειγμα είναι η πληροφορική, χρηματοοικονομικά, υπηρεσίες συμβούλων και ιατρικές υπηρεσίες.

Οι περιφέρειες θα πρέπει να μεγιστοποιήσουν τους πόρους και τις ικανότητες τους να ελαχιστοποιήσουν τους κινδύνους και να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες προκειμένου να ανταγωνιστούν επιτυχώς και να ευημερήσουν σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Η καινοτομία αναγνωρίζεται και αναλύεται όχι απλά ως μια οικονομική διαδικασία, αλλά ως μια ευρεία κοινωνική δραστηριότητα και διαδικασία, η οποία συμπεριλαμβάνει την δυναμική πολλών διαφορετικών επιχειρήσεων, ερευνητικών φορέων, πανεπιστημίων, και εν γένει φορέων περιφερειακής ανάπτυξης.

Αναφορικά με τις ελληνικές περιφέρειες, τα συγκριτικά αναπτυξιακά πλεονεκτήματα αναφέρονται κυρίως στην γεωγραφική τους θέση, στους φυσικούς πόρους, στα αρχαιολογικά – ιστορικά και πολιτιστικά μνημεία και στην εξειδίκευσή στην παραγωγή υψηλής ποιότητας αγροτικών προϊόντων. Τα πλεονεκτήματα αυτά δημιουργούν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης μιας σύγχρονης και εξωστρεφούς παραγωγής με παράλληλη ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων.

Από την άλλη πλευρά τα προβλήματα και οι αναπτυξιακές αδυναμίες των ελληνικών περιφερειών αναφέρονται κυρίως στην έλλειψη των αναγκαίων υποδομών και στο χαμηλό επίπεδο του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και της επιχειρηματικότητας των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

4. Συμπεράσματα-Προτάσεις

Οι θαλάσσιες και οι παράκτιες δραστηριότητες συχνά συνδέονται στενά μεταξύ τους και προκειμένου να μπορέσει να προωθηθεί η βιώσιμη χρήση του θαλάσσιου χώρου και η βιώσιμη ανάπτυξη. Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις αλληλεπιδράσεις ξηράς-θάλασσας, τη προστασία του περιβάλλοντος και τους κινδύνους που περικλείει η υπέρ-εκμετάλλευση και το ανθρωπογενές περιβάλλον.

Το συγκεκριμένο άρθρο επιχείρησε την αποτύπωση, καταγραφή, και παρουσίαση του πλαισίου του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού και την συμβολή του στην ισόρροπο αειφόρο βιώσιμη ανάπτυξη. Τα βασικά οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα μπορούν να μας παρουσιάσουν και

αποτυπώσουν το πλαίσιο της χωρικής, οικονομικής και κοινωνικής πραγματικότητας και της ανάπτυξης για μια χώρα και για μια περιφέρεια. Το συγκεκριμένο άρθρο επιχειρεί μέσα από μια διαχρονική και δια-συγκριτική ανάλυση την καταγραφή των επιπτώσεων για τις περιοχές του Αιγαίου και πιο συγκεκριμένα για το Βόρειο Αιγαίο, το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη.

Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός μπορεί να διαδραματίσει να ‘κομβικό’ και βασικό ρόλο στον καθορισμό των προσανατολισμών που σχετίζονται με τη βιώσιμη και ολοκληρωμένη διαχείριση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στη θάλασσα, τη διατήρηση του περιβάλλοντος, της ισόρροπης αξιοποίησης των πλουτοπαραγωγικών πόρων και των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων.

Τα νησιά του Αιγαίου και της Κρήτης έχουν αρκετές διαφορές στη διαχρονική αναπτυξιακή διαδικασία μεταξύ τους, γεγονός που αναπτύχθηκε και παρουσιάστηκε στις προηγούμενες ενότητες του συγκεκριμένου άρθρου μέσα από τη δια-συγκριτική ανάλυση των βασικών οικονομικών και κοινωνικών μεγεθών και δεικτών, όπως ενδεικτικά είναι το ΑΕΠ, απασχόληση, επενδύσεις και το κατά κεφαλή εισοδήματος.

Συμπερασματικά, για τη επίτευξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης θα πρέπει να εξασφαλίσουν ότι οι διαδικασίες του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού θα οδηγήσουν σε έναν ολοκληρωμένο αναπτυξιακό αειφόρο και βιώσιμο σχεδιασμό που θα εντοπίζει τις διαφορετικές χρήσεις του θαλάσσιου χώρου, που θα αξιοποιεί τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους και τομείς της οικονομίας λαμβάνοντας υπόψη το φυσικό περιβάλλον, την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων και δυνατοτήτων, τις ανθρωπογενείς δράσεις και την κλιματική αλλαγή.

5. Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

ΕΛΣΤΑΤ (2022): Βάση Δεδομένων Στατιστικών Στοιχείων

Eurostat (2022): Βάση Δεδομένων Στατιστικών Στοιχείων

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2022): Βάση Δεδομένων Στατιστικών Στοιχείων

Κοκκώσης Χάρης & Μπεριάτος Ηλίας (2016): ‘Χωρική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός, Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός και Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών’, Αειχώρος, τεύχος 23, ειδικό αφιέρωμα

‘Χωρική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός, Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός και Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Περιοχών’ σσ. 4-11, 2016.

Κοκκώσης, Χ. και Παπαθεοχάρη, Θ. (2015) «Σύνδεση θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού και ολοκληρωμένης διαχείρισης παράκτιου χώρου». Στο Πρακτικά 4^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περ. Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Κορρές Γεώργιος Μ., Παυλογεωργάτος Γεράσιμος και Κόκκινου Αικατερίνη (2015) Χωρικός, Οικονομικός Σχεδιασμός και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Η Περίπτωση του Βόρειου, Νότιου Αιγαίου & Κρήτης, Κείμενα Περιφερειακής Επιστήμης, Τεύχος IV, Αριθμός 1, σσ. 23-36, Δεκέμβριος 2015, Αθήνα, Ιούνιος 2015.

Μπεριάτος, Η. (2012) «Θαλάσσια χωροταξία: Μια νέα πρόκληση για την Ελλάδα». Στο 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Μπεριάτος, Η. και Παπαγεωργίου, Μ. (2010) «Η χωροταξία του θαλάσσιου και παράκτιου χώρου: Η περίπτωση της Ελλάδας στη Μεσόγειο». Στο Μπεριάτος, Η. και Παπαγεωργίου, Μ. (επιμ.) Χωροταξία – Πολεοδομία – Περιβάλλον στον 21^ο αιώνα: Ελλάδα – Μεσόγειος. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, σελ. 189-204.

Παπαγεωργίου, Μ. (2015) «Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός και θαλάσσιες χρήσεις: Εφαρμογές και πρακτικές στην Ελλάδα». Στο Πρακτικά 4ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περ. Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Ξενογλώσση

Cicin-Sain, B. and Knecht, R.W. (1998) Integrated coastal and ocean management: Concepts and practices. Washington, DC: Island Press.

Ehler, C. and Douvère, F. (2009) Marine spatial planning: A step by step approach toward ecosystem-based management. Intergovernmental Oceanographic

Javier, G.S. (2014) “The scope of marine spatial planning and integrated coastal zone management: New challenges for the future”. Journal of Coastal Zone Management, 17 (2), pp 109.

Meiner, A. (2010) “Integrated maritime policy for the European Union: Consolidating coastal and marine information to support maritime spatial planning”. *Journal of Coastal Conservation*. 14 (1), pp. 1-11.

Smith, H., Maes, F., Stojanovic, T. and Ballinger, R. (2011) “The integration of land and marine spatial planning”. *Journal of Coastal Conservation and Planning*, 15 (2), pp. 291-303.

Taussik, R. (2007) “The opportunities of spatial planning for integrated coastal management”. *Marine Policy* 31 (5), pp. 611-618.

UNEP/MAP/PAP (2008), Protocol on Integrated Coastal Zone Management in the Mediterranean - Priority Actions Programme Regional Activity Centre (2008) Split.